

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Стеченко Т.О.

Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка

Пошук нових шляхів підвищення якості підготовки майбутніх учителів іноземних мов (ІМ) викликає інтерес вищих навчальних закладів до професійної підготовки. Необхідність у професійно орієнтованій організації практичних занять з ІМ, на яких формуються як комунікативна, так і професійна компетенції, усвідомлюється все більшою кількістю викладачів. Це, в свою чергу, спонукає до переосмислення процесу навчання, форм та прийомів, які б сприяли не лише оволодінню ІМ на належному рівні, а й імітували б умови майбутньої професійної діяльності. Об'єктивно зумовлена необхідність формування професійної та комунікативної компетенцій в їх логічному поєднанні знайшла своє відображення у вимогах проекту Програми з англійської мови для І-V курсів університетів / інститутів (Проект програми ... 2001: 3).

Виходячи з визнання професійної спрямованості занять з ІМ як обов'язкового та значущого аспекту процесу навчання у вищих навчальних закладах, варто зосередити увагу на такому компоненті змісту навчання, як знання, навички та вміння, оскільки їх визначення є підґрунтям для створення науково обґрунтованої системи вправ. Саме тому розгляд компонентів професійно орієнтованої англійської граматичної компетенції і є завданням даної статті.

Проблема визначення складових комунікативної та професійної компетенцій не одноставно розглядається дослідниками. Так, термін "комунікативна компетенція" (від лат. *competentis* – здатний) був вперше використаний Н.Хомським (N.Chomsky, 1965) для позначення здатності, що є необхідною для виконання певної, переважно мовленнєвої діяльності рідною мовою. Пізніше термін "комунікативна компетенція" визначено М.Н.Вятютневим як здатність людини спілкуватися в трудовій або навчальній діяльності, задовольняючи свої інтелектуальні запити (Вятютнев 1984). На сучасному етапі розвитку методичної науки даний термін пов'язується багатьма дослідниками із здатністю особистості до вивчення ІМ та до спілкування з носіями інших культур (Бим 1995; Пассов 1985; Сафонова 1996; Ишханян 1996; Изаренков 1990; Бориско 2000; Jan van Ek 1990; Canale, M.Swain 1980), проте не існує єдиної точки зору щодо компонентного складу комунікативної компетенції. Так, M.Canale, M.Swain компонентами комунікативної компетенції вважають граматичну, стратегічну, соціолінгвістичну компетенції (M.Canale, M.Swain, 1980). В свою чергу J.Ate van Ek до складу комунікативної компетенції відносить лінгвістичну, соціокультурну, стратегічну, дискурсивну, соціальну, соціолінгвістичну компетенції (J.Ate van Ek, 1990). І.Л.Бим складовими комунікативної компетенції вважає лінгвістичну, соціокультурну, тематичну, компенсаторну, навчальну компетенції (Бим 1995). В.В.Сафонова до компонентів комунікативної компетенції відносить мовну, мовленнєву та соціокультурну компетенції (Сафонова 1996).

Що стосується професійної компетенції, то це поняття методисти тлумачать по-різному. Так, О.О.Смирнова у своєму дослідженні розглядає професійну компетенцію через призму соціокультурної компетенції та досліджує лише її соціокультурний аспект (Смирнова 2001). Т.П.Куренкова професійну компетенцію пов'язує з набуттям студентами лінгвометодичних вмінь, починаючи з третього курсу, коли студент ознайомився з курсом методики викладання ІМ (Куренкова 1983). В свою чергу І.В. Самойлюкевич при навчанні професійно орієнтованого говоріння студентів зосереджує увагу на тематичності, яка досить чітко виражена в професійно орієнтованих діалогах та монологах (Самойлюкевич 1990).

Проведений нами аналіз вищезгаданих наукових праць свідчить про те, що здійснені дослідження не висчерпують усіх аспектів проблеми формування професійно орієнтованої компетенції, зокрема не визначеним залишається поняття „професійно орієнтована англомовна граматична компетенція” студентів, не розглядаються знання, навички та вміння як складові даної компетенції, набуття яких є конче необхідним для її формування. Саме тому ми розглянемо дану проблему, вирішення якої, як зазначалося вище, стане підґрунтям для створення науково обґрунтованої системи вправ.

В нашому дослідженні ми дотримуємося точки зору В.В.Сафонової та розглядаємо комунікативну компетенцію як визначений рівень володіння мовними, мовленнєвими та соціокультурними знаннями, навичками та вміннями, який дозволяє майбутньому філологові комунікативно припустимо та раціонально варіювати свою мовленнєву поведінку залежно від психологічних факторів одномовного чи двомовного спілкування (Сафонова 1991).

Відомо, що всі складові комунікативної компетенції є тісно пов'язаними між собою. Проте це не означає, що їх можна одночасно формувати. Звідси – необхідність у висуванні однієї з них на перший план. У нашому дослідженні такою домінантою є **граматична компетенція** – “здатність розуміти і висловлювати смисл (значення), породжувати і розпізнавати фрази, побудовані за певними принципами, а не запам'ятовувати і відтворювати їх як готові формули” (Шерстюк 2000:69). Визначення граматичної компетенції як домінантної зумовлено тим, що в процесі говоріння, як свідчать досвід викладання ІМ, бесіди з провідними викладачами, аналіз усного мовлення студентів, незважаючи на наявні знання, студенти допускають значну кількість помилок, особливо граматичних.

Як зазначалося вище, в основі навчання майбутніх філологів лежить формування не лише комунікативної, а й професійної компетенції, що визначається як “здатність викладача до успішної професійної діяльності та включає знання з дидактики, психології, мовознавства, методики, психолінгвістики та інших наук, що мають значення для діяльності педагога, володіння професійними вміннями (конструктивними, організаторськими, гносеологічними, комунікативними)” (Шерстюк 2000:67).

На основі визначень професійної та граматичної компетенцій, розглянутих компонентів комунікативної компетенції, дамо тлумачення поняття професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції. Так, під *професійно орієнтованою англомовною граматичною компетенцією* майбутніх філологів ми розуміємо здатність реалізовувати граматичну компетенцію в різноманітних умовах мовленнєвого спілкування, здатність учителя до успішної професійної діяльності, що передбачає оволодіння майбутніми філологами сукупністю знань, навичок та вмінь, які б забезпечували формування у студентів готовності до професійної діяльності та міжкультурного спілкування.

Для формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції нами відібрана граматична категорія умовного способу (УС), яка є комунікативно значущою одиницею, що виконує важливі функції в мовленні та має проблемний характер з огляду на її специфіку, труднощі засвоєння й неспіввіднесеність з аналогічним явищем рідної мови.

Оскільки будь-яка компетенція – це “сукупність знань, навичок та вмінь, що формуються в процесі навчання” (Словарь ... 1999:118), розглянемо ці складові.

Із компонентного складу граматичної компетенції, визначеного В.В.Сафоновою (1996), з урахуванням вимог Проекту програми, а також на основі визначених нами дидактичних принципів наступності та професіоналізації (Стеченко 2002:280-287) при формуванні у майбутніх філологів професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції на прикладі категорії УС ми виділяємо відповідно до курсу навчання такі компоненти.

Мовна (граматична компетенція) студентів першого курсу включає

знання про:

- правильне вживання трьох типів умовних речень на морфологічному рівні;
- правильне розташування слів у трьох типах умовних речень;
- правильне лексико-граматичне оформлення іншомовного мовлення з використанням умовних речень трьох типів;
- спільні та відмінні засоби вираження гіпотетичності умовних речень трьох типів в рідній та іноземній мовах.

граматичні навички:

- образно-схематичного уявлення мовної інформації про правила побудови та оформлення висловлювань ІМ, які містять умовні речення трьох типів;
- володіння трьома типами умовних речень (рецептивні навички);
- володіння трьома типами умовних речень відповідно до літературних норм ((ре)продуктивні навички);
- навички вибору морфолого-синтаксичного оформлення одиниці усного мовлення.

Мовна (граматична компетенція) студентів другого курсу включає

знання про:

- категорію способу в англійській мові;
- кількість та номенклатуру способів;
- синтетичні та аналітичні способи творення УС;
- члени речення;
- граматичну структуру речень та типи речень;
- підрядні речення нереальної умови;
- підрядні речення додатку після “wish”;
- підрядні речення порівняння;
- підрядні поступки, які представлені “even if, even though”;
- емфатичні конструкції типу “it is (high) time, it is about time, it is nearly time”;
- правильне вживання Subjunctive I, Suppositional Mood після таких слів, як to demand, to insist, to suggest, to be necessary, to be obligatory etc;
- правильне вживання Conditional Mood в простих реченнях та головних частинах складних речень з підрядними умови та поступки;
- правильне вживання Subjunctive II в підрядних умови та поступки;
- правильне вживання Subjunctive II в підрядних реченнях після “wish”;
- правильне вживання Subjunctive II в емфатичних конструкціях типу “it is (high) time, it is about time, it is nearly time”;
- правильне вживання Subjunctive I у сталих висловлюваннях;
- правильне вживання форм УС на морфологічному рівні;
- правильне розташування слів у реченнях з УС;
- правильне лексико-граматичне оформлення іншомовного мовлення з використанням УС;
- спільні та відмінні риси засобів вираження гіпотетичності в рідній та англійській мовах;

граматичні навички:

- образно-схематичного уявлення мовної інформації про правила побудови та оформлення висловлювань англійською мовою, які містять категорію УС;
- володіння УС (рецептивні навички);
- володіння УС відповідно до літературних норм ((ре)продуктивні навички);
- вибору морфолого-синтаксичного оформлення одиниці усного мовлення.

Що стосується *третього року* навчання, то відповідно до вимог Проекту програми протягом зазначеного терміну навчання відбувається подальше вдосконалення та розвиток граматичних навичок, набутих на першому та другому курсах на вищому рівні узагальнення (Проект програми 2001:7).

Формування лише мовної компетенції (у нашому випадку граматичної) є недостатнім для здійснення іншомовного спілкування комунікантів. На думку багатьох сучасних дослідників, формування та вдосконалення мовної компетенції має відбуватися у логічному поєднанні з мовленнєвою та соціокультурною (Сафонова 1996; Пассов 1998; Гальскова 2000; Попова 1999; Сисоєв 1999, M.Byram, G.Zarate 1994; Jan van Ek та ін. 1990). Розглянемо компоненти мовленнєвої та соціокультурної компетенцій як складові професійно орієнтованої англomовної граматичної компетенції майбутніх філологів.

Так, мовленнєва компетенція передбачає “володіння способами формування та формулювання думок за допомогою мови та вміння користуватися такими способами в процесі сприймання та породження мовлення” (Словарь ... 1999:291).

Аналіз компонентів іншомовної мовленнєвої компетенції, визначених В.В.Сафоновою, вимог Проекту програми дозволяє нам окреслити складові даної компетенції (Сафонова 1996:103; Проект програми ... 2001).

До основних компонентів іншомовної *мовленнєвої* компетенції студентів першого року навчання ми відносимо

знання про:

- комунікативно-прийнятне оформлення іноземного мовлення в ситуаціях, які моделюють процес реального спілкування з теми, визначеної Проектом програми, “Вихідний день”;

- техніку побудови усного мовлення у виучуваній сфері;
- шляхи інтерпретації мовленнєвого портрета комунікантів.

Що стосується іншого компонента мовленнєвої компетенції – мовленнєвих умінь, то аналіз дослідження Ю.І.Пассова дозволяє нам визначити такі мовленнєві вміння:

- виражати основні мовленнєві функції: підтвердити, заперечити, засумніватися, пообіцяти, погодитися, запропонувати, дізнатися, попросити тощо;
- висловлюватися цілісно як у змістовному, так і структурному відношеннях;
- висловлюватися логічно й зв’язно;
- висловлюватися продуктивно як за змістом, так і за формою;
- говорити самостійно, без використання думок із прочитаних чи прослуханих джерел, висловлюватися без опори на повні записи чи ілюстративні зображення;
- говорити без спеціальної підготовки чи обдумування;
- говорити у нормальному темпі;
- стилістично адекватно оформити мовленнєве висловлювання з використанням умовних речень трьох типів (Пассов 1998:65-66).

Що стосується *другого року* навчання, то *мовленнєва компетенція* відповідно до вимог Проекту програми, на основі визначених В.В.Сафоновою мовленнєвих знань, а також визначених Ю.І. Пассовим мовленнєвих умінь, включає

знання про:

- комунікативно-прийнятне оформлення іншомовного мовлення в ситуаціях, які моделюють процес реального спілкування з тем, визначених Проектом програми для другого року навчання у вищому мовному навчальному закладі, а саме: “Вибір професії”, “Питання здоров’я”, “Спорт та відпочинок”;

- техніку побудови усного мовлення у виучуваній сфері;

мовленнєві вміння:

- виражати основні мовленнєві функції: підтвердити, заперечити, засумніватися, пообіцяти, погодитися, запропонувати, дізнатися, попросити тощо;
- висловлюватися цілісно як у змістовному, так і структурному відношеннях;

- висловлюватися логічно й зв'язно;
- висловлюватися продуктивно як за змістом, так і за формою;
- говорити самостійно, без використання думок із прочитаних чи прослуханих джерел, висловлюватися без опори на повні записи чи ілюстративні зображення;
- говорити без спеціальної підготовки чи обдумування;
- говорити у нормальному темпі;
- стилістично та граматично адекватно оформлювати мовленнєве висловлювання з використанням граматичної категорії УС.

На **третьому курсі** при формуванні професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції на заняттях з практичної граматики мають місце подальше вдосконалення і розвиток мовленнєвих умінь, набутих на першому та другому курсах, як і вказує Проект програми (Проект програми 2001:7).

Формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції є можливим без урахування соціокультурного фактора, проте “знати значення слів та правила граматики є явно недостатнім для того, щоб активно користуватися мовою як засобом спілкування. Необхідно знати якомога глибше світ мови, що вивчається. Іншими словами, крім значень слів та правил граматики потрібно знати: 1) коли сказати/написати, як, кому, де; 2) як дане значення/поняття, даний предмет думки живе у реальності світу, мова якого вивчається” (Тер-Минасова 2000:29-30). Виняткова роль соціокультурного фактора при вивченні ІМ пов'язана, на думку С.Г.Тер-Минасової, з необхідністю ретельнішого вивчення світу носіїв мови, їх культури, способу життя, національного характеру, менталітету, оскільки реальне мовлення значною мірою визначається знанням соціального та культурного життя (Тер-Минасова 2000:29).

Формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів є доцільним з урахуванням не лише соціокультурної компетенції носіїв мови, а й своєї культури, власного досвіду, адже, за вказівкою С.Г.Тер-Минасової, всі тонкощі та вся глибина проблем міжмовної та міжкультурної комунікації стають особливо явними при зіставленні іноземних мов з рідними та чужої культури з рідною, звичною (Тер-Минасова 2000:34).

Отже, соціокультурна компетенція включає *знання* про

- традиції (або стійкі елементи культури), звичаї, обряди (які виконують функції підсвідомого залучення до нормативних вимог у даній системі);
- побутову культуру, що тісно пов'язана з традиціями;
- повсякденну поведінку (звички представників культури, норми поведінки);
- “національні картини світу”, які відображають специфіку сприйняття навколишнього світу, національні особливості мислення представників тієї чи іншої культури;
- художню культуру, яка відображає культурні традиції того чи іншого етносу (Тер-Минасова 2000:28-29).

Соціокультурний компонент також „вимагає ознайомлення з відповідними різновидами мовлення для глибшої обізнаності з особливостями соціальних груп в інших культурах”, що, в свою чергу, передбачає формування соціокультурних навичок та вмінь (Проект програми 2001:8). Згідно з Рекомендаціями Ради Європи соціокультурні навички та вміння визначаються як вагомий складник соціокультурного змісту, який передбачає вміння студента використовувати надбані соціокультурні знання відповідно до ситуації у процесі комунікації (Проект програми 2001:8).

Розрізняють практичні й інтеркультурні навички та вміння. Практичні навички та вміння складаються із:

- соціальних навичок: здатність діяти відповідно до звичаїв і дотримуватися введеного порядку;
- побутових навичок: здатність ефективно виконувати щоденні дії;

- професійних навичок та вмінь: здатність виконувати спеціальні дії (мисленні та фізичні), які необхідні для виконання професійних обов'язків;
- навичок організації дозвілля.

Інтеркультурні навички та вміння складаються із:

- здатності пов'язувати культуру країн, мова яких вивчається, з рідною культурою;
- культурної чутливості та здатності ідентифікувати і вживати різні способи спілкування з представниками інших культур;
- здатності виконувати роль культурного посередника між своєю культурою і культурою країн, мова яких вивчається, а також вирішувати проблеми інтеркультурного непорозуміння та конфліктів (Проект програми 2001:8).

При формуванні професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції на заняттях з практичної граматики, на нашу думку, можливим та раціональним є формування інтеркультурних навичок та вмінь, адже процес соціокультурного пізнання організується відповідно до специфіки навчального предмета та кожного року навчання.

Отже, розгляд компонентів соціокультурної компетенції дає нам підставу для визначення її компонентів при формуванні у майбутніх філологів професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції.

Так, *соціокультурна компетенція* студентів першого року навчання включає знання про:

- побутову культуру, представлену у темі “Вихідний день”, яка передбачає знання про відпочинок носіїв мови, зіставлення з власним досвідом та особливостями представників своєї рідної культури проводити вихідний день, що тісно пов'язано з традиціями;
- повсякденну поведінку (звички представників культури, норми поведінки);
- “національні картини світу”, які відображають специфіку сприйняття навколишнього світу, національні особливості мислення представників тієї чи іншої культури;

навички та вміння:

- будувати свою мовленнєву та немовленнєву поведінку відповідно до норм, прийнятих в іншому соціумі;
- використовувати соціокультурні знання з теми “Вихідний день”, насамперед у власних висловлюваннях, та розуміти їх у висловлюванні інших;
- зіставляти та інтерпретувати з точки зору власного досвіду сучасні аспекти відпочинку однолітків за кордоном;
- порівнювати граматичні структури умовних речень трьох типів іноземної мови та аналогічного граматичного явища рідної мови та виявляти ознаки схожості/відмінності.

Соціокультурна компетенція студентів другого року навчання включає

знання про:

- культуру, представлену у темах “Вибір професії”, “Питання здоров'я”, “Спорт та відпочинок”, які передбачають знання про традиції, звичаї, побутову та професійну культуру носіїв мови, нормативні вимоги у даних системах, зіставлення з власним досвідом та особливостями представників своєї рідної культури згідно з визначеними темами;
- повсякденну поведінку (звички представників культури, норми поведінки);
- “національні картини світу”, які відображають специфіку сприйняття навколишнього світу, національні особливості мислення представників тієї чи іншої культури;

навички та вміння:

- будувати свою мовленнєву та немовленнєву поведінку відповідно до норм, прийнятих в іншому соціумі;
- використовувати соціокультурні знання відповідно до вибраної тематики у власних висловлюваннях та розуміти їх у висловлюванні інших;
- зіставляти досягнення країни, мова якої вивчається, в галузях культури, науки з досягненнями своєї країни, свого народу;

- зіставляти з власним досвідом національні традиції країни, мова якої вивчається;
- інтерпретувати з точки зору власного досвіду сучасні аспекти життя однолітків за кордоном (робота, навчання, проблеми та питання здоров'я, спортивне життя та відпочинок);
- виконувати різні соціальні ролі;
- встановлювати контакт з носіями мови, яка вивчається, та контролювати правильність своїх дій;
- зіставляти граматичні категорії способів дієслів іноземної та рідної мов та виявляти ознаки схожості/відмінності.

Що стосується **третього року** навчання, то при формуванні професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції на заняттях з практичної граматики відбуваються процеси удосконалення і розвитку соціокультурних навичок і вмінь, набутих на першому та другому курсах, для досягнення різних комунікативних цілей.

Як зазначалося, в основі навчання майбутніх філологів у вищих навчальних закладах лежить формування комунікативної (мовної, мовленнєвої, соціокультурної) та професійної компетенцій. Перейдемо до розгляду наступного компонента професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції – професійної компетенції.

На заняттях з практичної граматики (І-ІІІ курси) з метою формування зазначеної компетенції раціонально та доцільно звернути увагу на проблему формування елементарних знань з методики викладання ІМ та професійно спрямованих методичних умінь, які визначаються як “здатність суб'єкта використовувати конкретний методичний прийом, метод чи систему, яка найбільше відповідає методичній ситуації, що виникає” (Розенбаум, Самойлов 1991:75).

В сучасній методичній науці розрізняють два види методичних умінь: первинне та вторинне. Первинне методичне вміння формується на основі методичних прийомів, які усвідомлено виконуються в умовах, що задаються методичною ситуацією. Вторинне методичне вміння формується на основі методичних дій, які автоматично виконуються в процесі навчально-методичної діяльності та в умовах, що створюються методичною ситуацією, а також у методичних ситуаціях, які безпосередньо виникають під час навчально-виховного процесу у школі (Розенбаум, Самойлов 1991:75-76). Формування первинних методичних умінь має місце на заняттях з методики викладання ІМ та може відбуватися й на практичних заняттях з ІМ. Проте вторинні методичні вміння формуються, як правило, на заняттях з методики викладання ІМ та під час педагогічної практики.

В межах нашого дослідження на заняттях з практичної граматики відбувається формування первинних методичних умінь. Розглянемо якості цих умінь.

Основними якостями методичних умінь є

- 1) усвідомлення та вмотивованість вибору способів виконання складових його педагогічних дій, опора на теоретичні знання,
- 2) практична спрямованість й достатня відпрацьованість педагогічних дій та операцій,
- 3) зумовленість своєрідності психологічної структури педагогічної діяльності як процесу поетапного вирішення типових власне методичних задач, які визначаються як система елементарніших задач, що виникають на різних етапах навчання та підпорядковуються загальній меті педагогічної дії,
- 4) комплексний характер змісту методичних умінь, що є системою інтегрованих різнобічних знань про цілі навчання, специфіку змісту навчання ІМ, про методи, прийоми, форми та засоби навчання, а також закономірності навчального процесу та способи управління ним з боку вчителя. Головною умовою успішного формування методичних умінь у процесі формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів є оптимальне співвідношення та взаємозв'язок теоретичних знань та практичних дій з приводу їх застосування для вирішення методичних завдань на кожному занятті та на всіх етапах формування вмінь (Саломатов 1985:6-10).

Підґрунтям для визначення знань і професійно орієнтованих методичних умінь стали аналіз сучасної літератури з питань професійної освіти, бесіди з провідними викладачами ІМ, власний досвід викладання у вищому навчальному закладі, а також розглянуті нами у попередній статті дидактичні передумови формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції (Стеченко 2002:280-286).

Отже, *професійно орієнтована компетенція* студентів першого курсу включає знання про:

- різні види помилок, які можуть мати місце при вживанні умовних речень трьох типів в усному мовленні;
- структуру умовних речень трьох типів та способи їх зображення;
- критерії оцінювання усного мовлення;
- структуру вправ;

методичні вміння:

- сприймати й розуміти мовлення студентів у процесі говоріння;
- оцінювати усне мовлення;
- локалізувати граматичні помилки в усному мовленні з метою подальшої корекції;
- формулювати завдання до вправ, які передбачають формування та вдосконалення граматичних навичок вживання умовних речень трьох типів в усному мовленні;
- вміння готувати схеми, таблиці, які відображають структуру умовних речень I, II, III типів;
- раціонально розподіляти матеріал на дошці.

Професійно орієнтована компетенція студентів другого курсу включає

знання про:

- різні види помилок, які можуть мати місце при вживанні граматичної категорії УС дієслів англійської мови в усному мовленні;
- критерії оцінювання усного мовлення;
- структури мовленнєвих одиниць різних рівнів та способи їх зображення;
- способи презентації граматичного матеріалу (дедуктивний, індуктивний);
- структуру вправ;
- типи та види вправ;
- типи та види опор;
- поняття “правило” та “правило-інструкція”;
- поняття “НКС”;

методичні вміння:

- сприймати й розуміти мовлення студентів у процесі говоріння;
- оцінювати усне мовлення;
- локалізувати граматичні помилки в усному мовленні з метою подальшої корекції;
- виправляти граматичні помилки;
- аналізувати речення, які містять категорію УС;
- порівнювати граматичні структури іноземної й рідної мов та виявляти ознаки схожості/відмінності з метою прогнозування можливих труднощів їх засвоєння;
- просто й доступно пояснювати граматичний матеріал за допомогою правила / правила-інструкції;
- готувати схеми, таблиці, які відображають структуру УС;
- формулювати завдання до вправ, які передбачають формування та вдосконалення граматичної навички вживання УС в усному мовленні;
- розробляти граматичні вправи;
- створювати навчально-комунікативні ситуації для навчання вживання УС в усному діалогічному та монологічному мовленні;
- правильно розподіляти матеріал на дошці;
- проілюструвати свою відповідь схемами, наочністю;
- побудувати свою відповідь за встановлений відрізок часу.

Під час навчання на *третьому курсі* вдосконалюються та розвиваються набуті на першому та другому курсах професійно орієнтовані методичні вміння.

Таким чином, розглянутий нами компонентний склад професійно орієнтованої англійської граматичної компетенції майбутніх філологів, зроблений нами аналіз змісту цієї компетенції в умовах навчання у вищих навчальних закладах є підґрунтям для створення науково обґрунтованої системи вправ, оскільки оволодіння перерахованими вище знаннями, навичками та вміннями є можливим при виконанні вправ, які сприяють підготовці висококваліфікованого фахівця, майбутнього вчителя ІМ. Отже, викладений в даній статті теоретичний аспект професійно орієнтованої англійської граматичної компетенції майбутніх філологів вимагає подальшого наукового дослідження, а саме – створення системи вправ для оволодіння визначеними складовими цієї компетенції.

ЛІТЕРАТУРА

- Бим И.Л. Немецкий язык. Базовый курс. Концепция, программа: Монография. – М.: Новая школа, 1995. – 128 с.
- Бориско Н.Ф. Теоретические основы создания учебно-методических комплексов для языковой межкультурной подготовки учителей иностранных языков (на материале интенсивного обучения немецкому языку): Дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02. – К., 2000. – 508 с.
- Вятюхнев М.Н. Теория учебника русского языка как иностранного. – М.: Рус. язык, 1984. – 144 с.
- Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам: Пособие для учителя. – М.: АРКТИ, 2000. – 165 с.
- Изаренков Д.И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-нефилологов // Русский язык за рубежом. – 1990. – №4. – С. 54-60.
- Исиханян Н.Б. Пути формирования лингвосоциокультурной компетенции в интенсивном курсе обучения иностранным языкам (английский язык в неязыковом вузе): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – М., 1996. – 242 с.
- Куренкова Т.П. Профессионально-направленное совершенствование грамматической стороны устной иноязычной речи студентов 3-4 курсов языкового педагогического вуза (на материале англ. языка): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Горький, 1983. – 293 с.
- Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур: Монография. – Липецк, 1998. – 160 с.
- Попова Т.П. Формирование иноязычной коммуникативной компетенции студентов 1-го курса заочного отделения языкового вуза (английский язык): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Нижний Новгород, 1999. – 160 с.
- Проект програми з англійської мови для університетів/інститутів (п'ятирічний курс навчання) / Ніколаєва С.Ю., Соловей М.І., Головач Ю.В. та ін. / К.: Британська Рада, 2001. – 245 с.
- Розенбаум Е.М., Самойлов А.Е. О профессиональной подготовке учителей в университете // Иностранные языки в высшей школе. – 1991. – Вып.23. – С. 72-8.
- Саломатов К.И. Система требований к профессионально направленному владению иностранным языком и пути её реализации во внеаудиторной работе: Учебное пособие для студентов и преподавателей педагогических факультетов (институты) иностранного языка. – Куйбышев: Изд-во Куйбышевского пединститута, 1985. – 55 с.
- Самойлюкевич И.В. Методика обучения профессионально направленному говорению на английском языке (III курс языкового педагогического вуза): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 1990. – 247 с.

Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций: Монография. – Воронеж: Истоки, 1996. – 238 с.

Сафонова В.В. Социокультурный подход к обучению иностранным языкам: Монография. – М.: Высш. шк., Амскорт интернэшнл, 1991. – 305 с.

Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) / Азимов Э.Г., Щукин А.Н. – СПб.: Златоуст, 1999. – 472 с.

Смирнова Е.А. Профессионально-направленное формирование социокультурной компетенции в процессе подготовки будущих учителей иностранного языка (на материале немецкого языка): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – М., 2001. – 182 с.

Стеченко Т.О. Дидактичні передумови формування професійно орієнтованої англomовної граматичної компетенції майбутніх філологів // Вісник КНЛУ. Серія "Педагогіка та психологія". – К.: Вид. центр КНЛУ. – 2002. – Вип.5. – С. 280 – 286.

Сысоев П.В. Социокультурный компонент содержания обучения американскому варианту английского языка: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Тамбов, 1999. – 231 с.

Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация: Учебное пособие. – М.: Слово/Slovo, 2000. – 262 с.

Шерстюк О.М. Сучасні підходи щодо викладання іноземних мов // Іноземні мови. – 2000. – №1. – С. 65-72.

Byram M., Zarate G. Definitions Objectives & Assesment of Socio-Cultural Competence. – Strasbourg: Council of Europe, 1994. – 32 p.

Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. Applied Linguistics. – 1980. – 210 p.

Chomsky N. Aspects of the Theory of Syntax. – Cambridge, M.A.: M.I.T. Press, 1965. – 470 p.

Van Ek J.A., Trim L.M. Threshold Level 1990. – Strasbourg: Council of Europe, 1990. – 249 p.